

MONROE E. PRICE AMERIKAINAK BÉCSI, BÉCSINEK AMERIKAI – PORCELÁN AZ ÚJVILÁGBAN

Egy identitásmozaik története

PÉNTEK ORSOLYA

Közép-Európában az identitás nem egyszer olyan, mint a puzzle: kirakós. És a közép-európai identitás annak, aki nem ide született, ráadásul sokszor érthetetlen. Vajon el lehet magyarázni egy, nem az egykori Osztrák-Magyar Monarchia valamelyik államában élő európainak azt, hogy milyen, ha az egyik nagymama magyar, a másik sváb, az egyik nagyapja meg mondjuk székely, a másik horvát? Aligha. Hogyha még azzal is megfűszerezzük a dolgot, hogy adott esetben a német anyanyelvű nagymamát kitelepítették a Felvidékről, amely amúgy magyar terület volt évszázadokig, de most szlovák, és a székely magyar családrész is egy másik államban él, már fogja is a fejét a francia, német, olasz barát, pedig az élet máshol sem egyszerű, különös tekintettel Elzász-Lotaringiára.

Ha mindezt a két-közép-európai, generációkon át öröklődő, bonyolult identitást – a német, magyar, szlovák, román, horvát, szerb, ukrán, cseh, morva kavargást egy családon belül és a folyamatosan tologatott határok kérdését – sikerül megfűszerezni még azzal is, hogy valaki ráadásul zsidó származású, akkor pedig biztos, hogy egy életre való játékot kapott a Teremtőtől. Úgy kilencvenéves korára talán el tudja dönteni, hogy kicsoda is valójában.

Főleg, ha közben amerikai is lett. Monroe E. Price, az Egyesült Államokban élő jogászprofesszor végtelen türelemmel lát neki, hogy Menekülő tárgyak – Bécsi álmok Amerikában című kötetében (Háttér kiadó) kirakja ezt a Közép-Európába átnyúló család-

és identitásmozaikot, hogy mire a végére ér, zavarban hagyja az olvasót.

A szerző édesanyja nyitrai, magyar ajkú zsidó családból származik, édesapja bécsi zsidó családból – a nagyanyja ugyanakkor Amerikában született, onnan ment férjhez Bécsbe a háború előtt, a fia így lett bécsi. A család – az akkor néhány hónapos szerzővel – hosszas procedura után jutott ki az Egyesült Államokba az Anschluss után, Monroe E. Price így a családban tovább élő monarchiás hagyományba is belenőtt az amerikai kultúra mellett. Édesanyja például leginkább magyarul beszélt, szilvás gombóccal és paprikás csirkével, kuglóffal etette vendégeit, rokonainál mindenhol feltűntek a bécsi tárgyak a porcelántól az ezüst cukorfogóig, a menekültek pedig német nyelvű lapot olvastak a New York-i kávéházakban. Ugyanakkor – mivel Amerikában nőtt fel – egyben egy tipikus cincinnati amerikai zsidó fiú sorsát is megélte. Vagy mégsem? Price végig azzal küzd, hogy amerikainak bécsi és menekült, bécsinek viszont amerikai, azaz a puzzle az ő esetében sehogy sem áll össze. Ráadásul családjára úgy súlyosul rá a holokauszt emléke, hogy ők maguk nem éltek át – Bécsben ragadt nagyanyja és nagyapja viszont elpusztult a haláltáborban, ami miatt a holokauszthoz mint traumához való viszonya is bonyolult, keveredik ebben lelkiismeret-furdalás, érintettség és a valódi túlélőkkel szembeni zavar.

A kötet egyben érdekes dokumentuma az Amerikába menekült közép-európai zsidók sorsának is, és szám-

talán érdekesség is kiderül belőle. Monroe leírja például, hogy a menekültek közül a legtöbben New Yorkban szerettek volna letelepedni, ahol épp ezért rövid időn belül semmilyen munka nem volt, így a zsidó segélyszervezetek emberei szinte egyenként beszéltek rá a családokat, hogy költözzenek az Egyesült Államok olyan részeire, ahol még akad munkalehetőség. Ők is így kerültek Cincinnatiba. De számtalanszor említi azt is, hogy a Bécsben üzleti vállalkozást működtető apa nem igazán találja helyét az amerikai társadalomban, mint ahogy a többi, német nyelvterületről érkező zsidó menekült sem, akik ráadásul minduntalan leszólják a kulturálatlan amerikaiakat. A kötet nem könnyű olvasmány – legalábbis magyar fordításban egy korrektül, ám elég sötétlenül fogalmazó jogászember önéletrészt írása tünik. Néhol pedig megmosolyogtat, például a paprikás csirke receptjének leírásával.

Annak, akit foglalkoztat a közép-európai – illetve ebben az esetben közép-európai-amerikai – identitásmozaik, mindenesetre ajánlható.

Leginkább azért, mert az amerikai perspektíva, amely az általa elvesztett Bécsen át nosztalgikus tekint az elvesztett Budapestre és Nyitrára is, földrajzi-kulturális egységként kezelve a három várost, rálátást biztosít saját magunkra is. Arra a térségre, amely fájdalmasan lassan ismeri fel újra önnön összetartozását. ■

Monroe E. Price: Menekülő tárgyak – Bécsi álmok Amerikában